

Hur många ord finns det i svenskan?

Det är ganska vanligt att folk frågar hur många ord det finns i svenskan. Varför man inte kan lämna något enkelt och klart besked förklaras här av Birgitta Lindgren vid Språkrådet. Artikeln har tidigare varit publicerad i tidskriften *Språkvård* 3/1989, ett nummer som tillägnades Bertil Molde på hans 70-årsdag. Artikeln har redigerats något sedan Språknämnden bytte namn till Språkrådet.

Det är inte ofta folk får svaret "Det vet vi inte", när de vänder sig till Språkrådet med en språkfråga. Men frågan i rubriken är just en sådan fråga. Inte lönar det sig heller att återkomma lite senare i hopp om att vi då skulle ha hunnit räkna färdigt. Saken är nämligen den att det inte går att räkna alla ord i svenskan.

Vad är ett svenskt ord?

Det finns flera anledningar till att det är omöjligt att fastställa antalet ord i svenskan. Vi kan börja bakifrån i frågan. "Hur många ord finns det i svenskan?" Det gäller alltså att avgöra om ett ord finns i svenskan, eller annorlunda uttryckt att avgöra om ett ord är svenskt eller ej.

Att orden *avisera*, *brev*, *hänsyn*, *måste*, *sport* är svenska anser säkert de flesta, men en etymologisk ordbok kan berätta att dessa ord en gång har inlånats från i tur och ordning: franskan, latinet via tyskan, danskan, tyskan och engelskan. Dessa ord och många, många andra inlånade ord har etablerat sig och blivit hemtama i svenskan. Men hur är det med exempelvis *perestrojka* från ryskan och *trainee* från engelskan? Kan man säga att de finns i svenskan? Är de svenska ord? Säkert är att de i dag används av många svenskar när de talar svenska; *trainee* används till och med om svenska förhållanden. Det är också högst troligt att de flesta svenskar är medvetna om att dessa ord kommer från något annat språk än svenskan. Förmodligen har folk olika uppfattning om dessa ord tillhör det svenska ordförrådet eller ej.

Vi kan inte här gå för djupt in på problemet med att avgöra om, eller kanske snarare när, ett ord av främmande ursprung är att betrakta som inlemmat. Klart är att ett ord som från början uppfattas som ett tillfälligt citatlån senare kan få fullt medborgarskap, som t.ex. de ovan nämnda *brev* etc. Vi kan se på ytterligare några exempel: *festival*, bedömdes 1956 i en uppsats som citatord, och *bikini* och *musical* (numera stavat *musikal*), bedömdes i en annan uppsats så sent som 1962 på samma sätt. I dag är det väl ingen som tvekar att acceptera de orden som införlivade i svenskan?

Bevisen för ett ords existens

Nästa led i vår fråga "Hur många ord finns det i svenskan?" gäller hur man avgör om ett ord finns eller ej. Detta är minsann inte heller så enkelt. Man kan nämligen i en sådan här generalmönstring av svenska ord inte bara ta med ord som finns i ordböckerna. Vi måste också ta hänsyn till ord som, även om de inte finns i ordböcker, ändå måste godtas som svenska ord när de dyker upp i tal och skrift – därför att de är rimliga ordbildningsmässigt sett.

Från några tidningssidor plockar jag lite på måfå följande ord som jag inte hittar i någon ordbok [NOT]: *enminutsgräns, festbyxa, kvalitetsmöbler, medlemsförmån, miljökonsekvens, modeglasögon, möbellån, resonemangskedja*.

Det är inget märkligt med att dessa ord inte tagits med i någon ordbok. De representerar en typ av ord som man kan bilda i bokstavligt talat oräknelig mängd, nämligen sammansättningar. I en ordbok tar man därför naturligtvis bara med ett urval. Till och med Svenska Akademiens ordlista, som ändå ger fylliga listor med sammansättningar till de flesta ord (under ordet *en* exempelvis hittar man 139 stycken), måste göra ett urval och avstå från sådana här självförklarande sammansättningar. I inledningen till 11 upplagan (1986) sägs också detta klart ifrån: "Svenskans möjlighet till sammansättning av ord gör ordförrådet till en definitionsmässigt öppen kategori." Men även andra ordbildningsmöjligheter, såsom avledning, gör ord utbyggbara. Till ett verb som *läsa* har vi: *läsande, läsning, läseri, läsare, läslig, läslighet, läsbar, läsbarhet*. Tänkbar är också en kortform (en, ett) *läs*, jämförbar med kortformerna *titt* till *titta*, *jäkt* till *jäkta* m.fl.

Ord i ordböckerna

Hur många ord som skall tas med i en ordbok bestäms i första hand av ett i förväg fastställt sidantal. En anledning till att vissa ord tas med medan andra utesluts är att ordboken har en viss inriktning. Den avser kanske bara en viss tidsperiod (jfr Ordbok över svenska medeltidsspråket, Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal), eller ett visst område (jfr Skogsordlista, Våra vanligaste främmande ord). Den kan också ha urvalsprinciper som gör att t.ex. slangord och grova folkliga ord utelämnas (jfr tidigare upplagor av Svenska Akademiens ordlista). Som framgår av föregående resonemang kan ordböckernas urval av ord inte ge annat än ett språks kärna av ord eller särskilda delar av ordförrådet. Man kan alltså inte sätta likhetstecken mellan antalet ord i den största ordboken och antalet ord i språket i fråga.

Naturligtvis förekommer det också att ord som borde varit med i en ordbok helt enkelt glöms bort. I Språkvård 3/1978 påpekar Bertil Molde att substantivet *ledd* 'dimension' då inte stod att finna i svenska ordböcker. Sedermera har ordet dock satts in. Vi kan ta ytterligare ett, kanske lite udda exempel: *rödljus* finns för närvarande med i Svenska Akademiens stora ordbok enbart som ett tillfälligt ord om en ficklampas röda sken. Eftersom det faktiskt förhåller sig på det sättet att alla ord inte kommer med i ordböckerna och inte heller kan komma med, så skulle man alltså för att hitta alla ord kontinuerligt ha registrerat allt som yttrats och skrivits på svenska under hela den period som svenskan funnits!

Ständig nybildning av ord

Vi har hela tiden snuddat vid det som är den egentliga orsaken till att det inte går att räkna antalet ord i svenskan: Ordförrådet är i ständig omvandling. Nya ord tillkommer, inte bara genom inlån av främmande ord, de bildas också med inhemskt material. Här är några som vi fått under de senaste decennierna: *dator, finansvalp, moped, prya, ragga, solochvåra, velourpappa*.

Men ord försvinner också ur bruk. Det är emellertid lika svårt, kanske till och med svårare, att ange datum för ett ords försvinnande som datum för dess

uppdykande. Hur skall man bedöma ord som *gäld*, *löga*, *tarva* exempelvis? Skall de tas med i en eventuell räkning av orden i svenskan? De uppfattas i dag som ålderdomliga, och används bara i speciella fraser eller i vissa stilarter. Vanligen använder vi i stället *skuld*, *tvätta* (eller *bada*) respektive *behöva*. Däremot måste nog ett ord som ('modig') sägas vara helt borta och har varit så under en lång tid.

Sammanfattningsvis kan vi alltså konstatera att frågan om hur många ord det finns är omöjlig, därför att den förutsätter att orden i ett språk utgör en avgränsbar mängd och så är det alltså inte. Lika litet som man kan fastställa antalet ord i svenskan kan man fastställa storleken av normalsvenskens ordförråd. För hur skulle man bära sig åt? Be en normalsvensk att på heder och samvete pricka för de ord han kan i någon ordlista eller be honom räkna upp alla ord han känner till?

Ordundersökningar

Vi har nu konstaterat att frågan om hur många ord det finns i ett språk är en omöjlig fråga, eftersom man inte som svar kan ge en viss siffra utan måste nöja sig med att säga att orden bokstavligen talat är oräkneliga. Detta innebär inte att man måste avstå från att räkna och på annat sätt kvantitativt undersöka ordförråd. Man skall bara vara medveten om att det är nödvändigt att precisera och avgränsa undersökningsmaterialet. Man kan ta en viss textmassa och räkna hur många ord som finns där totalt, och hur många gånger ett och samma ord används. Sådana frekvensundersökningar har gjorts i svenskan liksom i andra språk. Se t.ex. Nusvensk frekvensordbok, där ett material på 1 miljon löpord från tidningstexter presenteras. Man kan också gå igenom Strindbergs alla texter för att få reda på inte hur stort hans ordförråd var utan vilket ordförråd han utnyttjade i sina texter.

Likadant i alla språk

Man hör ofta svenskar uttrycka den uppfattningen att svenskan skulle vara ordfattig, i synnerhet jämfört med engelskan, vars ordomfång folk visserligen inte anser sig ha precisa uppgifter om men i alla fall tror vara större än svenskans. Men det som nu har sagts om omöjligheten att fastställa antalet ord gäller förstås inte bara svenskan, utan är giltigt för alla språk. I den danska tidskriften *Nyt fra Sprognævnet* och i den norska *Språknytt*, utgiven av Språkrådet i Norge, har samma ämne behandlats, alltså hur många ord det finns i danska respektive norska, och där ges samma svar som i denna artikel för svenskans del: oändligt många. Därför lönar det sig inte att ge sig in i några diskussioner om huruvida det ena språket har flera ord än det andra, för att på så sätt kunna värdera språken sinsemellan. Det är lika bra att inse först som sist att det inte går att med kvantitativa metoder bevisa något om ett visst språks kvalitet.

Not

Här avses följande svenska ordböcker:

- Bonniers svenska ordbok, 1988
- Illustrerad svensk ordbok, 3 uppl., 1964
- Nusvensk frekvensordbok

- Svenska Akademiens ordlista, 11 uppl., 1986
- Svenska Akademiens ordbok
- Svensk ordbok 2 uppl., 1986

Tillägg till noten: Orden finns inte heller i Bonniers svenska ordbok i upplagan från 1998 (som dock har med *miljökonsekvensbedömning*) eller Svenska Akademiens ordlista, 12 uppl., 1998.